

Els llibres del cor de l'església canònica de Sant Vicenç de Cardona, segons un inventari de l'any 1507

Andreu Galera i Pedrosa

Arxiu Històric de Cardona.

Plaça de la Fira, 1. 08261 Cardona (Barcelona). Spain

Abstract

With this study we can know about the books of the choir of the canonical church of Cardona, on the basis of a survey made in 1507 about the furniture of the sacristy, as well as the evolution of some manuscripts until the suppression of the Cardona community in 1851. This study, also deals with some books given as a donation to the library and sacristy by the members of the Cardona viscount and count family.

Tot just començat l'any 1507, el canonge Baltasar Farrer era el responsable de l'ofici canònic de la sagristia de Sant Vicenç en substitució del difunt Joan Mir. Com a nou canonge-sagristà de l'església havia de tenir cura de tot allò que pertocava a l'organització material del culte i del cerimonial litúrgic¹. Per això mateix, el 27 de gener del dit any, el nou sagristà va fer en presència de l'abat Joan de Navel i del prevere Pere Tàrrega, notari de la canònica, un inventari dels ornaments, relíquies i altres objectes que aleshores es trobaven a la sagristia i al cor de l'església de Sant Vicenç (vegeu apèndix documental núm. III). La relació detallava un per un tots els elements relatius al culte de l'església i els llocs on es trobaven: en el cor, dins les reixes o cancell de l'altar major de Sant Vicenç², en el mateix altar major, en la sagristia i en l'argenteria. Però, el més interessant per a nosaltres és que, entre les vestidures de missa, ornaments dels altars, canelobres, faristols, caixes, creus, relíquies i altres estris, apareixen esmentats els lli-

1. Vegeu a CASAS I NADAL, M. (1992). «La canònica de Sant Vicenç de Cardona a l'Edat Mitjana. Alguns aspectes de la seva història des dels seus orígens fins al 1311», *Història de Cardona*, llibre III, 1a. part, Cardona, p. 141-145.
2. L'església de Sant Vicenç tenia quatre altars principals: l'altar major de Sant Vicenç, que se situava en l'absis central de la nau, ocupant tot el presbiteri; l'altar de Santa Maria, que es trobava en l'absidiola lateral nord, al costat de l'Evangebi; l'altar de Sant Joan, situat en l'absidiola sud, al costat de l'Epístola, i l'altar de Sant Jaume, situat en la cripta que hi havia sota el presbiteri i altar major.

bres que es trobaven en el cor i en l'altar major de l'església de Sant Vicenç. Segons el llistat, la majoria d'aquests volums eren al cor, en el que s'anomena *lo ermari del cor*. Amb aquest nom podem entendre que se'ns designa l'*armarium* o lloc destinat a guardar els llibres del cor³. Només uns quants eren fora de l'armari, en l'altar major, situació, que com ja veurem, era deguda a les seves característiques.

En el mateix inventari també es fa constar que tots els llibres guardats en l'armari eren antics. És a dir, que en el mateix moment del seu inventari, l'abat, el sagristà i el notari eren conscients de l'antiguitat d'aquests volums. Els llibres que apareixen situats en l'armari són els següents⁴:

1. Dos responsers, un d'ells dominical que comença «Respiciens a longe» i l'altre santoral que comença «Stefanus autem». Se'ns diu que són dos volums de llibres grans «ab ses posts y peletons».
2. Un martirologi amb cobertes que comença «Kalendas januarii».
3. Un passioner amb cobertes.
4. Un llibre de nom *Lo Carles Maior* o *Leccionari de l'ofici de Pau Diacà*, amb cobertes.
5. Un altre leccionari dit *Lo Carles Menor*.
6. Un llibre anomenat *Disposuit annos* (un calendari?).
7. *Lo Quarante* o les quaranta homilies sobre l'Evangeli de Gregori el Gran.
8. Un llibre dit *Lo llibre nou*.
9. Un llibre designat com *Lo Gènesi* o el *Gènesi* bíblic.
10. Un homiliari.
11. *Lo Epochalipsi* o l'*Apocalipsi* bíblic.
12. Un llibre anomenat *Epistole Pauli* o llibre de les lletres de sant Pau.
13. Un *Liber profetarum* o llibre amb tots els escrits dels profetes conservats a la bíblia.
14. Un llibre sobre *Lo Offici de la Solempnitat de la Verge Maria dels Dissaptes*.

3. Vegeu ALTISENT, A. (1974). *Història de Poblet*. Abadia de Poblet, p. 90-92.
4. A cada llibre, li hem donat un número que manté l'ordre d'aparició en l'inventari. Per a la identificació dels volums hem fet servir GUDIOL, J. (1934). *Catàleg dels Llibres manuscrits anteriors al segle XVIII del Museu Episcopal de Vich*. Barcelona; ALTISENT, A., op. cit., p. 86-90; BELLAVISTA, J. (1981). «La litúrgia a Catalunya en els segles de transició de l'Alta a la Baixa Edat Mitjana», *Revista Catalana de Teologia* 6, Barcelona, p. 127-156. Sobre inventari de biblioteques eclesiàstiques vegeu RIUS SERRA, J. (1932). «Inventaris episcopals», *Estudis Universitaris Catalans* 18, p. 221-233; ídem (1942). «La colectoría de Almaraz Cabrespí con el inventario de los bienes del obispo FERRER COLOM (1334-1340)», *Analecta Sacra Tarraconensis* 15, p. 361-396; BATLLE i PRAIS, L. (1968-1969). «Notícies de llibres d'antics inventaris de clerecia parroquial del bisbat de Girona» a *Anuari Institut d'Estudis Gironins* 19, p. 231-246; WILLIMAN, D. (ed.) (1980). *Bibliothèques ecclésiastiques au temps de la papauté d'Avignon*. Paris; MARQUES, B. (1982). «Guillem Arnau i Patau, bisbe d'Urgell (1362-1365)», *Urgellia* 5, p. 281-304. Per últim, en el cas de Cardona vegeu SERRA VILARÓ, J. «L'església i parròquia de Sant Miquel de Cardona», *Història de Cardona*, llibre IV, Tarragona, 1962, p. 185-187; CASAS i NADAL, M. (1986). «La casa i els béns de Berenguer Sespluga, rector de Cardona († 1375)», *Cardener* 3, Cardona, p. 85-100.

15. Un llibre dit *Parabole Salamonis* o volum que contenia tots els llibres atribuïts per la Bíblia a Salomó.
16. Un llibre de nom *Lo Cap Veyl*.
17. Un llibre anomenat l'*Antifoner Dominical* o llibre del cant litúrgic dels diumenges.
18. Un psalteri dit *Lo Saltiri nou*.
19. Un altre psalteri de nom *Lo Saltiri Veyl*.
20. Un llibre dit *Lo Fiel*.
21. *Lo Llibre de les Completes* (llibre de les hores canòniques?).
22. Un llibre designat com *La Consueta*.
23. Un llibre de nom *Lo Epistoler*.
- 24/29. Cinc responsers petits.
30. Un altre psalteri vell.
31. Una altra consueta, aquesta, però, de pergamí.
32. Un obituari.
33. El santoral de sant Bernat de Claraval.
34. Un llibre dit *La Collecta*.
35. Un missal petit.

Contràriament, només foren tres els llibres inventariats dins les reixes de l'altar major de Sant Vicenç:

36. El Text amb les cobertes d'argent.
37. El Missal. 38. L'Evangelari.

A continuació ens agradaria comentar alguns dels llibres suara esmentats, tot tractant d'establir la seva possible identificació, així com també les seves vicissituds en els darrers segles d'existència de la canònica. Comencem per les dues consuetes (núm. 22 i 31). Malgrat esmentar-se'n dues, se'ns diu que una d'elles era de pergamí, potser per a diferenciar-la de l'altra. Creiem que la consueta feta de pergamí podria ser el costumari redactat entre els anys 1307 i 1311 per Bertran Quintí, canonge i notari públic de la canònica, on es recollien en forma de capbreu les normes de la vida comunitària dels canonges⁵. En el seu interior, a més del text normatiu, hi havia els òbits d'alguns vescomtes, comtes i ducs de Cardona. Per aquesta raó, el 10 de setembre de 1538, Jaume Vidal, notari públic de Cardona, per ordre del duc Ferran I de Cardona (1513-1543), va fer un trasllat notarial d'aquelles partides, en el qual es deia: «Hoc est translatum bene et fideliter Cardone sumptum a quibusdam partitis positus et contentis in quodam vetustissimo libro reperto et recondito in archivo seu armario faristoli chori monasterii Sancti Vincentii castri Cardone, quem librum vulgo nominant La Pretiosa y la vida y regla de Sant Agustí, in quo quidem libro sunt descripti dies in quibus vicecomites et comitis et duces Cardone et alie persone dicto monasterio benefactores dies suos clausurunt

5. Sobre els motius de la seva redacció vegeu CASAS i NADAL, M. «La canònica de Sant Vicenç», cit., p. 80-85.

extremos»⁶. És en aquest trasllat on trobem per primera vegada testimoni del nom popular que rebia la Consueta, dita altrament *La Pretiosa*, mot amb el qual l'anomenaran tots els autors posteriors que n'han parlat. Tanmateix, fixem-nos com se'ns diu que el llibre es trobava en l'armari del faristol del cor, el mateix lloc on trobem les dues consuetes el 1507. Igualment, és força interessant veure com l'armari també se'l designa com l'arxiu.

Posteriorment, ja en el segle XVIII, quan entre els anys 1718 i 1721 el canonge Miquel Mitjans i Llenguart va catalogar l'arxiu del Capítol, *La Pretiosa* va rebre el número 79 de registre⁷. Les darreres notícies ens les aporta l'últim abat de Sant Vicenç, en Llorenç Ortiz de Zárate (1784-1833), que l'any 1786 deia: «se conserva original en el Archivo del Cabildo y realmente merece el título que se le da de *Preciosa* por ser un cartulario de los más preciosos que puede haber de aquel tiempo, y el que más luz da de las costumbres, forma y gobierno del monasterio de Cardona; por cuya razón, y porqué el original se iba perdiendo, hemos sacado copia auténtica de todo su contenido (la qual esta en dicho Archivo Capitular) y otra simple para el Archivo Abacial»⁸. Des d'aleshores no tornem a tenir cap més notícia sobre l'original de *La Pretiosa*⁹.

Parlem ara del llibre on es deien els difunts (núm. 32). Pensem que pot tractar-se d'un martirologi dins el qual es trobava un altre obituari dels senyors de Cardona, complementari a l'existent en *La Pretiosa*. En tenim concixement d'aquest còdex per l'abans esmentat notari Jaume Vidal, que va copiar diferents partides de defunció dels vescomtes, comtes i ducs dels seus folis. Segons el seu trasllat, fet el mateix dia 10 de setembre de 1538, la còpia era extreta d'«a quodam libro pergameneo possibus cohoptero Martyrologium Sanctorum nuncupato recondito in quadam archa fustea clausa intus sacristiam monasterii Sancti Vincentii castri Cardone reperta quod continet centum decem folea, qui quidem dies scripsi sunt in folei XII, XXXVII, XXXXVIII, LIII, LXVIII, LXX.»¹⁰. En relació amb això, també sabem que el dit Jaume Vidal va copiar algunes partides de naixement dels vescomtes i comtes de Cardona d'un missal. En el seu trasllat ens diu que ho va fer «a quodam libro missali anticho pergameneo recondito in quadam archa fustea et clausa intus sacristiam ecclesie monasterii Sancti Vincentii castri Cardone reper-

6. BC, ms. 729, vol. IV, F. 171. Vegeu també COSTA i BAFARULL, D. (1959). *Memorias de la ciudad de Solsona y su iglesia*, vol. II, Barcelona, p. 694.
7. ADS, Fons Cardona, núm. 25, MITJANS i LLENGUART, M. *Index y recopilació de tots los actes, manuals, llibres y escriptures del arxiu del illustre Capítol de la iglesia secular y collegiata molt insigne de Sant Vicens de Cardona*, F. 24-25, núm. 79. Sobre això vegeu PLANES i ALBETS, R. (1984). «La catalogació de l'arxiu de la Col·legiata de Sant Vicenç del castell de Cardona», *Butlletí del Patronat Municipal de Museus* 3, Cardona, p. 35-39.
8. ADS, Fons Cardona, núm. 23, ORTIZ DE ZÁRATE, L. *Abaciologio*, F. 39. Una d'aquestes còpies, la feta pel notari de Cardona Antoni Thomasa i Font amb data del 15 de desembre de 1787, es conserva en aquest mateix arxiu, Fons Cardona, núm. 10. Va arribar a Solsona, després de l'any 1851, amb els canonges de Sant Vicenç que marxaren al capítol de la seu.
9. Val a dir que utilitzant una d'aquestes còpies, Joan Serra Vilaró va transcriure i publicar el text de la consuetes. Vegeu SERRA VILARÓ, J. (1914). «Pretiosa sive Caputbrevium monasterii castri Cardonensis», *Estudis Universitaris Catalans* 8, p. 3-66.
10. BC, ms. 729, vol. IV, F. 170.

ta quod continet ·CCXXXI· folea, qui quidem dies natalicii scripti sunt in folei ·V·IV· et ·III· ante prefacium seu rationem intitulatis foleis ·XVI·XVII·XVIII.»¹¹. La nostra pregunta és si aquest missal antic de 231 folis no és el mateix que apareix esmentat entre els llibres guardats en l'armari del cor (núm. 35). Ens inclinem a pensar que sí. Malauradament, ambdós còdexs van desaparèixer. Segons Domènec Costa i Bafarull (1749-1806), al final del segle XVIII aquests llibres ja no es trobaven presents en l'església de Sant Vicenç¹².

Sobre el manuscrit anomenat l'*Offici de la Solemnitat de la Verge Maria dels Dissaptes* (núm. 14) no ens ha d'estranyar la seva presència. Des del segle XII, dins l'església canonical, existia la capella i altar de Santa Maria, la qual era servida per un capellà canonical o porcioner obligat a celebrar missa diària¹³. La mateixa *Pretiosa* dedica un capítol, dit «De capellano Sancte Marie quid habeat facere», a explicar quines eren les obligacions del porcioner de Santa Maria. Segons aquesta, la missa en aquest altar se celebrava *de mane* (6 h solars) tots els dies de la setmana excepte el dissabte que «debet celebrare solempniter de beate Marie missam in conventu ad horam tertie» (9 h solars)¹⁴. Així doncs, aquest llibre estaria en relació amb la missa solemne que els dissabtes es feia en l'altar de Santa Maria.

Pel que fa a la resta de llibres ressenyats poca cosa més podem dir sinó és que eren els llibres necessaris per portar a terme el culte diví. En estudiar la litúrgia a Sant Vicenç segons el que estableix el text normatiu de *La Pretiosa*¹⁵, Montserrat Casas i Nadal observa que les parts constitutives de l'ofici diví eren fonamentalment tres: els salms, les lectures amb els seus responsoris i les oracions. Fixem-nos com en l'inventari apareixen esmentats tres psalteris, diferents volums necessaris per a les lectures, com ara l'Epistolari, l'Apocalipsi, el Gènesi, les Epístoles de sant Pau, el llibre dels Profetes i d'altres, juntament amb dos responsoris, i la *Collecta* o llibre de les oracions. Així doncs, dins de l'armari del cor es trobaven dipositats els llibres indispensables per a la celebració de la missa, la pregària litúrgica, la lectura espiritual i l'observança dels costums de la comunitat¹⁶.

Passem ara a comentar els tres llibres presents en el cancell de la capella i altar major de Sant Vicenç. La raó que aquests volums es trobessin fora de l'armari, situats en l'espai central de l'escenari litúrgic de l'església canonical, és a causa

11. BC, ms. 729, vol. IV, F. 140.

12. Vegeu COSTA i BAFARULL, D., vol. II, op. cit., p. 694.

13. Les primeres notícies d'aquesta capella es troben en el testament de la vescomtessa GERALDA de JORBA, ordenat el 8 de febrer de 1196. En aquest, la difunta deixava 1.000 sous per a la fundació d'una capellania, la qual havia d'ésser servida per un clergue que celebrés missa diària a l'altar de Santa Maria. Posteriorment, el 22 d'octubre de 1241, Ramon de Vilanova, prepòsit de Sant Vicenç, va instituir una nova capellania canonical en el mateix altar a causa d'haver-se extingit la fundació vescomtal. Durant el segle XV, el culte en l'altar va decaure, motiu pel qual, el 20 de juliol de 1505, Joan Conill, canonge-cambredor de la canònica, va refundar la missa solemne dels dissabtes de Santa Maria. Vegeu GALERA i PEDROSA, A. (1993). *La cura d'ànimes a la canònica de Sant Vicenç de Cardona els segles XIV i XV (anys 1311-1507)*, II vol., memòria de llicenciatura inèdita, Universitat de Barcelona, p. 106.

14. Per això vegeu SERRA VILARÓ, I. «Pretiosa», op. cit., p. 31.

15. Vegeu CASAS i NADAL, M. «La canònica», op. cit., p. 348-368.

16. Vegeu ANTONI IGLESIAS, J. «La cultura», op. cit., p. 3 i 4.

de les seves característiques. En primer lloc trobem el *Text* (núm. 36), evangeliari amb les cobertes d'argent. Com en el cas d'altres evangeliaris, com ara el de la seu de Manresa, aquest còdex serviria per a la lectura de l'Evangeli en la celebració de les misses solemnes de les principals festivitats litúrgiques, raó per la qual es trobava en el cancell de l'altar major¹⁷. Al costat del *Text* apareix esmentat un altre evangeliari (núm. 38) sense que se'ns doni cap més referència de les seves característiques. A les cobertes d'un de tots dos, potser a les del segon, ha de pertànyer la placa d'evangeliari de bronze esmaltat que en temps de l'abat Ortiz de Zárata encara es trobava en l'església de Sant Vicenç. Segons ens diu el mateix abat l'any 1786 «es una lámina de bronce con agujeros alrededor porqué se clavaba en una tabla. Toda está esmaltada de diversos colores, excepto las figuras que son gravadas con buril en la misma lámina y solo las cabezas son de relieve»¹⁸. En l'actualitat, aquesta placa es troba a mans d'un col·leccionista particular. Les seves mides són 24,7 centímetres d'alçària per 11,5 d'amplada i en el seu interior es representa el calvari. En la part central apareix Crist crucificat, flanquejat en la part superior per dos àngels i en la inferior, per sant Joan i la Mare de Déu i, sota la creu, Adam sortint del sepulcre¹⁹.

Pel que fa al missal (núm. 37), la seva situació en l'altar major ens fa pensar si no es tractaria del mateix missal sobre el qual els senyors de Cardona, com a patrons de la canònica, juraven a l'abat no actuar mai en contra d'aquesta i defensar-la de tots els seus enemics. Aquesta original cerimònia, prèvia al sagrament i homenatge dels vassalls i a la presa de possessió dels seus dominis, es portava a terme dins l'església canònica, davant l'altar major de Sant Vicenç, rodejats pels panteons de la nissaga²⁰. La documentació baix-medieval ens descriu a la perfecció com es desenvolupava: l'abat, assegut en una càtedra que se situava davant l'altar major i de les persones assistents a la cerimònia, rebia l'hereu del casal de Cardona. Tot seguit, el futur senyor de Cardona s'agenollava amb les mans juntes davant l'abat per prestar-li jurament sobre el missal que sostenia l'abat i en presèn-

17. En la canònica de Santa Maria de Manresa existia un altre evangeliari amb les cobertes d'argent de final del segle XII o principi del XIII. Aquest còdex dels evangelis rebia els noms de *Text d'argent* (*Textus argenti* en llatí) o més simple el de *Text* (*Lo Test* en català arcaic). Vegeu GASOL, J.M. (1972). «L'evangeliari de Terrassa "Text d'Argent" de la seu de Manresa», *XV Assambla Intercomarcal d'Estudiosos*, Terrassa, p. 5-14.
18. ADS, Fons Cardona, núm. 23, ORTIZ DE ZÁRATE, L. *Abaciologia*, foli després de la guarda, sense numerar. Val a dir que el mateix Ortiz de Zárata reproduceix en un gravat aquesta placa d'evangeliari. Alhora aquest dibuix es troba publicat en l'obra de SERRA VILARÓ, J. (1954). *El castillo de Cardona*, Cardona, p. 52.
19. Aquestes plaques esmaltades d'evangeliaris sovintegen des del darrer terç del segle XII i foren molt abundants al començament del segle següent. En el Principat podem trobar peces semblants a la de Cardona, com ara les plaques conservades al Museu d'Art de Catalunya (núm. 4574, 12101, 65558 i 65559), al Museu Frederic Marès (núm. 678 i 679) i al Museu Episcopal de Vic (núm. 8142). Sobre això vegeu GAUTHIER, M.M. (1972). *Émaux du moyen âge occidental*, Friburg, p. 84-91.
20. Els Cardona, com a fundadors i patrons laics de la canònica, van triar l'església d'aquesta com a lloc per al seu panteó familiar. Dins seu es trobaven enterrats vint-i-tres membres del casal dels Cardona. Els sepulcres dels vescomtes, comtes i ducs se situaven en la zona del creuer, entorn el presbiteri. Vegeu GALERA I PEDROSA, A., op. cit., p. 55-71.

cia de l'evangelari. Fet això, el nou senyor podia rebre el sagrament i l'homenatge dels seus vassalls i prendre possessió dels seus dominis. Així, el 22 d'agost de 1486 el comte Joan Ramon Folc IV (1486-1513) jurava «in animam nostram per dominum Deum et eius Sancta Quatuor Evangelia seu supra missale quod reverendus Petrus Raymundus Marti, abbas dicti nostri monasterii Sancti Vincentii dicti nostri castri Cardone, sedens in quadam catrada ante dictum altare dicti Sancti Vincentii, premanibus habebat et tenebat per nos corporaliter tacta seu tactum»²¹. I l'1 de juny de 1513 el seu fill i successor, Ferran I (1513-1543), feia el mateix jurant «in animam nostram per Dominum Deum et eius Sancta Quatuor Evangelia seu super missale quod reverendus Joannes Scola, abbas dignissimus monasterii Sancti Vincentii dicti nostri castri Cardone, sedens in quadam cathedra ante dictum altare Sancti Vincentii, habebat et tenebat per nos corporaliter tacta seu tactum presentem»²².

Segons ens diu Joan Riba i Fígols (1805-1873), el missal sobre el qual juraven els senyors de Cardona era el mateix missal romà que Joan Ramon Folc I (1400-1442) havia donat el 21 de desembre de 1421 (vegeu apèndix documental núm. II)²³. Quan pel Concordat de 1851 es va suprimir la comunitat de Sant Vicenç i els seus canonges es van traslladar al capítol de Solsona, el dit missal va quedar oblidat a Cardona. Per aquesta raó, Joan Riba el va demanar al vicari general de Solsona, en Josep Blanc, que va accedir a donar-li. Des de llavors el missal va restar a les seves mans, tot formant part del museu que va fundar a casa seva²⁴. Després de la seva mort, l'any 1873, no tornem a tenir més notícies del manuscrit. És molt probable que, com moltes altres peces del seu museu, fos venut pels seus marmessors, Anton de Solsona i la seva muller Antònia Camasoliva, per tal de pagar els deutes deixats pel difunt.

Després de veure els llibres que apareixen en l'inventari, ens podem fer una pregunta. Eren aquests els únics llibres existents dins el recinte canonical? Creiem que no, que en l'inventari només es van relacionar els volums que per llur funció litúrgica depenien del sagristà.

Entre aquests llibres hem trobat a faltar la Bíblia donada l'any 1375 per Beatriu de Luna, vescomtessa de Cardona (vegeu apèndix documental núm. I). Aquesta absència pot obeir al fet que el dit còdex ja no restés en la canònica o bé es trobés dipositat en un altre indret del recinte canonical, fora del control del sagristà. No oblidem que la Bíblia fou donada per què estigués en la llibreria de la canònica o en el lloc que els canonges consideressin més adient. Si això fos així, tindríem que, a més dels llibres existents en l'armari del cor, hi hauria d'altres llibres a la canònica, en l'anomenada llibreria. Malauradament, la documentació posterior a la dona-

21. AHC, XVII.1., núm. 234.

22. AHC, XXVI.4.

23. AHC, XXI.1., ms. 7, RIBA i FIGOLS, J. «Armario histórico en la alcoba al pie de la cama, donde conservo los libros más antiguos que he podido adquirir», F. 120-136.

24. Sobre la biografia de Joan Riba vegeu DOMEQUE i MONENY, J. (1914). «Notes biogràfiques del insigne patrici mossèn Joan Riba i Fígols, Pbre.», *Jocs Florals de Cardona*, Cardona, p. 100-119. Sobre el seu museu vegeu RIBA i FIGOLS, J. (1861). *Museo de sal gema de Cardona*. Barcelona. En aquest mateix museu també es trobaven exposats un bon nombre de retaules i fragments d'aquests provinents tots ells dels altars i de les capelles de l'església canonical.

ció de Beatriu de Luna no torna a esmentar aquesta llibreria, cosa que ens impossibilita d'afirmar-ne l'existència.

Dins la mateixa església podia haver-hi d'altres llibres que pel fet de no pertànyer a la sagristia no s'esmenten en l'inventari. Podria ser el cas dels missals pertanyents a les capelles fundades en l'església²⁵. Sabem per la documentació que entre els ornaments litúrgics d'aquestes capelles es trobava el missal. Valguin dos exemples. Quan el 20 de gener de 1326, l'abat Bernat Guinard va concedir la capella de Sant Nicolau al prevere Bonanat de Boix, li va donar el dit missal i els vestits de missa pertanyents a la dita capella («tradimus vobis librum vocatum misale et vestimentum misale ipsius capellanie») ²⁶. Un any després, el 15 de maig de 1327, el prevere Romeu Çapinya prenia possessió de la capella de Santa Maria Magdalena i amb ella rebia també el missal, la roba de missa i la clau de l'armari d'aquella capella («tradidit eidem Romeo librum missale et vestimenta sacerdotalia diputata ad dictam capellaniam et clavem cuiusdam armarii ipsius capellanie») ²⁷.

En relació amb això, en l'Arxiu Històric de Cardona, es conserva un missal petit de quaranta-vuit folis (18 x 24 cm) donat per Joan Serra Vilaró l'any 1968²⁸. Dins seu, en el primer foli deprés de la guarda, apareix un text que diu això: «En nom de nostre Senyor Deus Ihesu Crist e de la humil mare sua Verge Sancta Maria e dels gloriosos Sant Johan Bapteste e Sant Johan Evangeliste e de tota la cort celestial. Aquest libre missal fonch fet per manament de la molt noble senyora dona Francesquina de Cardona, muller quondam del molt noble senyor don Hugo de Cardona, senyor de la baronia de Belpuig de Anglesola, lo qual missal feu fer per a la capela dels dits Sants Johan Bapteste e Evangeliste en la església de Cardona instituida per lo dit senyor don Hugo. Per que la dita senyora devotament pregue a tots los preveres qui en aquest missal celebraran misses que sien remembrants de la ànima del senyor don Ugo e de la senyora dona Francesquina, com Deus la age apel·lada d'aquesta present vida. Lo qual missal fonch acabat la vigilia de Nadal anno Domini M^o.CCCC^o.XII°». Segons aquest text es tracta del missal que Francesca de Pinós, vídua d'Hug II (†1410), baró de Bellpuig i fill del comte de Cardona Hug Folc II (1334-1400), va donar als preveres beneficiats en la capella de Sant Joan Baptista i Sant Joan Evangelista que el seu difunt marit havia fundat en l'església de Cardona. Aquesta dada és confusa, ja que no sabem si es refereix a l'església de la canònica de Sant Vicenç o a l'església parroquial de Sant Miquel de la vila de Cardona. La documentació d'aquest període sempre es refereix a la canònica com a *monasterium Sancti Vicentii castri Cardone*, mentre que l'església de Sant Miquel se l'anomena sovint com a *ecclesie parochialis ville Cardone*. Tanmateix, aquesta fundació no consta en els arxius de

25. Durant els segles XIII, XIV i XV es van fundar dinou beneficis eclesiàstics dins l'església de Sant Vicenç, destacant el paper dels Cardona amb nou fundacions. Vegeu GALERA i PEDROSA, A., op. cit., p. 97-157.

26. APSMV, Fons Sant Vicenç, ACC, núm. 1.270, F. 2 v.

27. APSMV, Fons Sant Vicenç, ACC, núm. 1.270, F. 13 r.

28. AHC, X.4.1.

Sant Miquel ni en el llibre de fundacions²⁹. Contràriament, sabem que el pare del baró de Bellpuig, és a dir, el comte de Cardona Hug Folc II (1334-1400), en morir l'any 1400 va fundar tres beneficis sota l'advocació de sant Joan Baptista en l'església de la canònica³⁰. Tot això, més el fet que el llibre hagués estat propietat de la família d'un dels darrers canonges de Sant Vicenç³¹, ens fa creure que el manuscrit prové de la canònica i no de l'església de Sant Miquel. Si això fos així, ens trobaríem davant d'un d'aquests missals pertanyents als beneficis fundats en l'església de la canònica.

Fora de l'església i encara dins el recinte canonical, també podríem trobar d'altres llibres en la casa de l'abat i dins els habitatges dels canonges. En el cas del primer, no oblidem que en la sentència arbitral dictaminada el 6 de setembre de 1307 per fra Jaume Alfonso, prior dels dominics de la seu, i fra Pere Oliver, teòleg del convent dels Predicadors de Tarragona, per tal d'asserenar les greus tensions internes de la comunitat per la caòtica administració de l'abat Bernat Guinard (1301-1339), s'establia entre d'altres disposicions que es venguessin els llibres de la biblioteca personal de l'abat a fi i efecte de comprar llibres per al cor amb els diners obtinguts amb la venda³². En el cas dels segons, ara per ara, només comptem amb un únic exemple. És el del canonge-sagristà Romeu Olleres. En el seu testament, del 15 de maig de 1441, va ordenar que tots els seus béns fossin venuts en encant públic i amb els diners obtinguts es comprés una renda censal per a la celebració d'uns aniversaris per a la seva ànima i la dels seus familiars en l'església de Sant Vicenç³³. En morir l'any 1442 i fer-se l'inventari dels béns mobles que tenia dins la casa de la sagristia, en el menjador trobaren «hun libre de una estoria de una donzella de Soria, són quatre coherens», dos oratoris de paper, un llibre de paper dels proverbis de Salomó i un quadern de notes. Així mateix, a l'anomenada *cambrà baixa* hi havia un arquibanc amb escriptures, un llibre dels àngels i un breuari de paper³⁴. Malgrat ser l'únic exemple del qual disposem, pensem que és il·lustratiu del que podia passar: a part dels llibres del cor, els canonges tindrien els seus llibres propis de lectura. En el futur caldria cercar més inventaris de béns dels canonges per constatar la presència d'altres llibres en els habitatges de l'abat i dels canonges.

29. Dins l'església de Sant Miquel, l'any 1348, Pere de Vilorbina va fundar la capella i benefici de Sant Joan Evangelista. Vegeu GALERA i PEDROSA, A. (1993). «Fundacions de beneficis eclesiàstics en l'església parroquial de Sant Miquel de Cardona entre els anys 1310-1411», *I Congrés d'Història de l'Església Catalana*, Solsona, p. 357-368. En posteriors recerques, hem pogut saber que el benefici de Sant Joan Baptista va ser instituit per Pere de Cardona, mort entorn l'any 1361, el qual malgrat el seu cognom no tenia cap parentiu amb els Folc.

30. Vegeu GALERA i PEDROSA, A. *La cura d'ànimes*, p. 152-153.

31. Segons ens diu el mateix Joan Serra Vilaró, el va comprar als descendents de la família d'un dels últims canonges de Sant Vicenç. Vegeu SERRA VILARÓ, J. (1966). «Els senyors de Cardona», *Història de Cardona*, vol. III, Tarragona, p. 324.

32. Vegeu CASAS i NADAL, M. «La canònica», p. 82.

33. APSMV, Fons Sant Vicenç, ACC, perg. 1110 bis.

34. APSMV, Fons Sant Vicenç, ACC, perg. 1110. Vegeu ANTONI IGLESIAS, J. (1993). «La cultura del clergues a la Catalunya baix-medieval a través de les seves biblioteques», *I Congrés d'Història de l'Església Catalana*, vol. I, Solsona, p. 93-103.

En comentar el missal donat per Francesca de Pinós, hom pot observar que els Folc-Cardona, com a fundadors i patrons laics de la canònica, a més a més d'enriquir-la amb donacions de dominis territorials i privilegis en la sal de Cardona, entre d'altres, també afavoriren la canònica amb la donació de llibres. En el decurs de la nostra recerca hem pogut documentar almenys tres donacions. La primera correspon a Beatriu de Luna, segona muller del vescomte Hug Folc II, que el 19 de juny de 1376 va donar una Bíblia (vegeu apèndix documental núm. I). La segona és l'abans esmentat missal de Francesca de Pinós. La tercera és feta pel comte Joan Ramon Folc I, que el 31 de desembre de 1421 va donar, entre d'altres ornaments per a l'església de Sant Vicenç, un missal romà (vegeu apèndix documental núm. II).

Tanmateix, les donacions obeïen a motivacions diferents. La vescomtessa va donar la Bíblia perquè restés sempre més a la llibreria d'aquesta, unida per una cadena i amb la voluntat que els canonges la utilitzessin per a l'estudi dels textos sagrats. Contràriament, el missal romà donat pel comte era per paliar la manca que l'església canonical tenia d'ornaments com ara relíquies, peces de roba i objectes litúrgics. A canvi, el comte demanava que l'abat, els canonges i els porcionaris celebrassin dotze aniversaris anuals, un cada dia 3 del mes, per a l'ànima del comte i la dels seus parents. En el cas del missal donat per Francesca de Pinós, la motivació era semblant a la del seu cunyat Joan Ramon Folc I. El missal es va fer perquè els preveres beneficiats en la capella de Sant Joan Evangelista i Sant Joan Baptista preguessin per l'ànima del seu difunt marit i per la d'ella mateixa quan morissin.

Poca cosa podem dir de la Bíblia donada per Beatriu de Luna, ja que no sabem res d'aquest còdex. Sobre el missal romà atorgat per Joan Ramon Folc I, ja hem comentat com era el missal sobre el qual juraven els senyors de Cardona. La seva pèrdua ens impossibilita d'estudiar-ne les característiques, però la descripció que ens fa d'ell mossèn Joan Riba ens deixa entreveure el seu valor³⁵: «Un misal romano franciscano, manuscrito en pergamino del siglo doce al catorce con tal profusión de viñetas y riqueza, que solamente viéndolo, se puede juzgar de su valor y de su mérito». En aquest sentit, l'estudi de l'únic d'aquests llibres que s'ha conservat, el missal de Francesca de Pinós, ens deixa entreveure com entre els seus folis és present la voluntat d'exaltar la nissaga. Així en el foli sisè trobem una E inicial ricament decorada que en el seu interior presenta un escut losanjat, partit en pal, amb la pinya verda dels Pinós en camp d'or, a l'esquerra, i el card dels Cardona d'or en camp de gules, a la dreta.

Aquests breus testimonis ens ofereixen un altre aspecte del patronatge que exercien els Folc-Cardona a la canònica. Amb la donació de llibres, a més de voler millorar la cultura dels canonges i de satisfer les necessitats materials de l'església canonical, pretenien perpetuar la memòria de la nissaga. No en va, l'església canonical era el panteó familiar on els canonges pregaven per l'ànima dels vescomtes i comtes difunts, a més d'ésser el lloc on prenien possessió dels seus dominis mitjançant la cerimònia abans explicada.

35. AHC, XXI.1.7, RIBA I FIGOLS, J., op. cit., F. 120-122.

Com a resum de tot el que hem vist fins ara podem dir que, gràcies a un inventari dels béns mobles de la sagristia, podem conèixer el repertori de llibres litúrgics amb què comptava el cor de l'església canonical. Es tractava d'una completa col·lecció litúrgica amb un total de 38 còdexs, que eren els necessaris per a la celebració de la missa, la pregària litúrgica, la lectura espiritual i l'observança dels costums de la comunitat. Estem, però, encara lluny de la rica biblioteca de l'abat de Ripoll, Ramon de Savarés (1381), integrada per 122 còdexs³⁶. Això ens fa plantejar si dins el recinte canonical no es trobarien més llibres en la llibreria o en la mateixa casa de l'abat. Al llarg del nostre treball hem vist i comentat alguns exemples que en un primer moment així ens ho farien creure. En el futur caldrà cercar més dades per tal de poder comprovar l'existència d'aquesta llibreria i els possibles llibres que s'hi trobarien, així com més inventaris de béns mobles dels canonges de Sant Vicenç per tal de veure quins volums tenien en els seus habitatges.

A continuació m'agradaria fer un seguit de reflexions entorn del que va esdevenir amb aquests llibres del cor en els darrers segles d'existència de la comunitat de Sant Vicenç. Fixem-nos que l'inventari de la sagristia va ser fet l'any 1507, és a dir, tot just abans de la celebració del Concili de Trento (1545-1563). Amb l'aplicació de la doctrina tridentina i la unificació dels ritus litúrgics, molts d'aquests llibres van perdre la seva vigència i utilitat pràctica. La difusió posterior dels nous textos impresos va fer que els vells manuscrits perdessin tot el seu valor i restessin oblidats. Què va passar aleshores amb aquests llibres? No ho sabem del cert, però en un *Inventari del que és en la sagristia de Sant Vicenç del castell de Cardona*, fet l'1 de gener de 1663, podem observar com ja s'han produït canvis respecte al fet l'any 1507: en la seva relació no s'esmenta cap llibre del cor ni tan sols els llibres de l'altar major³⁷. El redactor de l'inventari només va relacionar els objectes d'argent i les relíquies de la sagristia, potser ignorant els vells manuscrits sense valor que llavors encara es podien trobar dins l'església i la sagristia. Però allò més curiós és que no s'esmenta el *Text*, el qual pel fet de tenir les cobertes d'argent podria tenir encara algun valor.

L'existència posterior d'aquests llibres no és aliena als importants canvis que es van produir entorn la canònica entre els segles XVII i XVIII, així com també als estralls que els militars i les guerres van ocasionar a l'església canonical. Ja hem vist com Domènec Costa i Bafarull explica la pèrdua del martirologi i del missal que contenien els obituaris i natalicis dels senyors de Cardona. Només *La Pretiosa* era guardada amb interès en l'arxiu del capítol, pel fet d'ésser l'antic costumari de la comunitat.

En l'arxiu del capítol de canonges de Sant Vicenç hem trobat un llevador de l'any 1598, la coberta del qual és un fragment d'un homiliari, escrit amb una perfecta lletra carolina³⁸. Aquest exemple pot ser il·lustratiu del que va passar. En perdre la seva utilitat, alguns d'aquells còdexs van estar fragmentats i reutilitzats com

36. Vegeu RUBIÓ I BALAGUER, J. (1961). «Els llibres de l'abat Savarés a la biblioteca de Ripoll», *Analecta Montserratensia* 9, p. 227-237.

37. ADC, Fons Cardona, fulls solts.

38. APSMV, Fons Sant Vicenç, ACC, núm. 1174.

a cobertes de llibres de missa, llevadors de rendes i altres. Encara podríem aportar més testimonis d'aquesta nova utilitat donada als vells manuscrits, però això allargaria excessivament aquest treball. En el futur seria necessari fer un estudi dels aproximadament setanta fragments de còdex que es troben en l'arxiu capitular de Sant Vicenç i en l'arxiu parroquial de Sant Miquel, tot tractant d'identificar-los amb els llibres del cor de Sant Vicenç i amb d'altres³⁹. En aquest sentit fixem-nos que en el nostre inventari apareix un homiliari.

Malgrat tot, no creiem que s'empressin tots els llibres per fer cobertes. De fet, ja hem vist com el missal donat pel comte Joan Ramon Folc I va restar a mans dels canonges fins a la supressió de la comunitat. En relació amb això, sabem que el 19 d'agost de 1833 es van subhastar els 600 llibres pertanyents a Ortiz de Zárate, el darrer abat de la col·legiata. Palau i Dulcet ens diu que va poder veure en una llibreria de vell un imprès titulat «Indice de los libros que se venderán en pública almoneda en la casa abacial de la vila de Cardona el dia 19 de agosto y siguientes del corriente año 1833», amb un total de 20 folis i amb la majoria d'obres ressenyades pertanyents als segles XVII i XVIII, i molt pocs del segle XVI⁴⁰. Malauradament no hem pogut localitzar cap exemplar d'aquest índex, però creiem que és molt possible trobar entre els títols ressenyats algun d'aquests manuscrits.

Un exemple de la dispersió esdevinguda podria ser el còdex inèdit que es conserva en la secció de música de la Biblioteca de Catalunya⁴¹ amb el número de registre 1696. En la seva coberta presenta el títol *Varis officis* i es tracta d'un *Processionale* de pergamí del final del segle XV i començament del XVI. Està format per cinc lligalls amb un total de 46 folis de 17,7 x 14,8 cm i presenta notació gregoriana, en tinta negra, sobre sis pautaes de quatre línies per foli, en tinta vermella, amb inicials del mateix color⁴². Segons el registre de la secció de música, aquest còdex va estar donat l'any 1949 per un tal senyor Gaya, alcalde de Cornellà, que l'havia rebut de mans de mossèn Homs, de Cardona. Ambdós personatges ens resulten coneguts. El primer, Ramon Gaya i Massot, va ser secretari de l'Ajuntament de Cardona i el segon fou prevere de la parròquia de Sant Miquel. Per tant, ens trobem davant un manuscrit provinent de Cardona. Ara bé, d'on? De la canònica o de l'església parroquial de Sant Miquel? El mateix registre planteja aquest dubte. Però si hom n'estudia el contingut s'adonarà que en els seus folis hi ha escrits els

39. Seguint les indicacions del doctor Joan Ainaud de Lasarte (a qui volem agrair des d'aquí el seu mestraje i consells a l'hora de plantejar aquest estudi), aquesta era la nostra intenció inicial, però donada l'extensió limitada de l'article, només podem expressar la necessitat de fer un estudi-catàleg monogràfic dels *membra disiecta* de còdex presents en dits arxius. Sobre això vegeu ALTURO i PERUCHO, J. (1988). «Els estudis sobre Fragments i Membra Disiecta de Còdexs a Catalunya. Breu estat de la qüestió», *Revista Catalana de Teologia*, XIII/2, p. 431-450.

40. PALAU Y DULCET, A. (1954). *Manual de Librero Hispanoamericano*, vol. 7. Barcelona, p. 41. (núm. 119013).

41. Vull agrair l'ajuda prestada a l'hora de conèixer aquestes dades a les senyores Reis Fontanals i Rosa Montal, de les seccions d'arxiu i música de la Biblioteca de Catalunya, respectivament.

42. Vegeu *Anuario de la Biblioteca Central y de las Populares y Especiales correspondiente a los años 1948-1950*, Barcelona, 1955, p. 74.

himnes, lletanies i pregàries recitades o cantades a les processons que es realitzaven a l'interior de l'església canonical els diumenges després de la missa de *tertia* o solemne i a les principals festes litúrgiques; i aquestes processons són les mateixes que se'ns descriuen al costumari de la canònica, *La Pretiosa*⁴³. Així doncs, es tracta d'un manuscrit procedent de la canònica, l'estudi del qual ens permetrà ampliar els coneixements sobre la litúrgia a Sant Vicenç. En el futur caldrà continuar la recerca en arxius, biblioteques i col·leccions privades per tal de buscar nous manuscrits provinents de la canònica de Cardona.

Abreviatures d'arxius:

ADS. Arxiu Diocesà de Solsona.

AHC. Arxiu Històric de Cardona.

APSMV. Arxiu Parroquial de Sant Miquel i Sant Vicenç.

BC. Biblioteca de Catalunya.

Apèndix documental

I

1376, juny, 19. Maldà

La vescomtessa Beatriu de Luna dona una biblia a la canònica de Sant Vicenç de Cardona per tal que estigui sempre més a la llibreria d'aquesta, unida per una cadena, i que serveixi per a l'estudi dels canonges.

Original: Arxiu Abacial de Cardona, perg. 732, desaparegut.

Còpia: Biblioteca de Catalunya, ms. 729, vol. IV, F. 291.

Noverint universi quod nos Beatrix, gratia Dei, vicecomitissa Cardone, gratis et ex certa scientia mea, ab honorem Dei et Sanctissime Marie mater eius et Sancti Vincentii Martiris Christi, damus, definimus et liberamus vobis Raimundo, gratia Dei, abbati monasterii Sancti Vincentii de Cardona, et conventu eiusdem et dicto monasterio Sancti Vincentii Cardone in remedium anime nostre, parentum nostrorum et omnium fidelium defunctorum, unam bibliam, que vivlia incipit in rubro, incipit prologus super totam bibliam et magistro frater Ambrosius. Item incipit in secundo folio vir sic eum sancta scriptura cognominat et finit candelabrumque. Item incipit in penultimo folio seu totius eorum a coccineum eorum et finit principis inotacio. Que viblia volumus et mandamus quod semper esset firmata cum carena in libraria dicti monasterii vel in alio loco in quo conventus vel major pars eius elegerit esse fiendum taliter ut omnes canonici et alii de dicto monasterio possint studere, legere et proficere in eadem sine omni retentione nostra et nostrorum. Et presentem donationem et concessionem facimus in perpetuum pro ut melius et utilis dici potest et intellegi ad commodum et utilitatem dicti monasterii et conventus eiusdem et bonum etiam intellectum absque fraude et dolo dicti monasterii. Et ipsam donationem et concessionem promittimus semper habere ratam, gratam et firmam et non in aliquo revocare sub fide et

43. Vegeu CASAS i NADAL, M. «La canònica», op. cit., p. 357-358.

legalitate nostra et etiam sub obligatione omnium bonorum nostrorum. Item volumus et mandamus quod presens instrumentum donationis teneat ille quem conventus predicti monasterii vel major pars eiusdem ordinaverit ad tenendum ut dicta vabilia melius conservetur et respiciatur ad utilitatem dicti monasterii. Hactum est hoc in loco de Amaldano, XIX die mensis junii anno a Nativitate Domini M.CCC.LXX. sexto. Sig+num Beatricis, vicecomitisse predictae, que predicta laudamus, concedimus atque firmamus. Testes huius rei sunt venerabiles et discretus frater Dominicus Marti, de Ordine Predicatorum, et Johannes Agebur. Sig+num Arnaldi Maçon, notarii publici ecclesiarum de Amaldano et de les Bilians qui hoc scripsi et clausi.

II

1421, desembre, 31. Cardona

El comte Joan Ramon Folc I, considerant que l'església de la canònica està mancada de relíquies, roba i altres ornamentals preciosos, fa donació de diferents relíquies, un missal i altres estris i peces de roba. A canvi l'abat, els canonges i els porcionaris hauran de celebrar dotze aniversaris anuals, un cada dia 3 del mes, per l'ànima del comte i la dels seus parents.

Original: Arxiu Ducal de Cardona, armari 1, calaix 1, llegat 11, núm. 353.

Còpia: Arxiu Abacial de Cardona, desapareguda.

Còpia: Biblioteca de Catalunya, ms. 729, vol. IV, F. 176-178.

In nomine Sancte et Individue Trinitatis, Patris et Filii et Spiritu Sancti, amen. Nos Johannes Raimundus Fulchonis, Dei gratia, comes Cardone, pensantes qualiter predecesores nostrum memorie recolende quoddam monasterium cum sua solemnitate ecclesia sub invocatione beati Vincentii Martiris contiguum castrum nostrum ville nostre Cardone cum maxima devocione et fide sincera construi et edificari fecerunt de bonisque et redditibus a Deo ipsis commissis ferventi animo et mera liberalitate dotarunt ut divina officia ibidem tam de die quam de nocte per abbatem et conventum canonicorum et alios porcionarios ad laudem et gloriam Domini nostri Ihesu Christi et dicti beati Vincentii Martiris cantarentur et fierent incessanter. Actendentes etiam quod corpora parentum et aliorum predecessorum nostrorum iuxta seu electione ipsorum dispositiones et ordinationes testamentarias et alia, per diversa loca dicte ecclesie et intus dictam ecclesiam a tempora dicte fundationis citra sunt tradita ecclesiastice sepulture et in ibi sepulti sunt honorifice pro ut decet et quam plura ibidem beneficia instituerunt sub diversis invocationibus sanctorum. Considerantes in super quod licet dictum monasterium una cum dicta ecclesia fuerit constructum, fundatum et dotatum per nobiles viros et strenuos milites et predecesores nostros sub invocatione predicta beati Vincentii Martiris ornatumque vestimenti secundum concurrentiam temporum preteritorum pro maiori parte vetustate consumpti et quia prout experientia nos et alios manifeste docet dicta ecclesia causis predicti pro nunc caret reliquis, vestimenti et aliis ornatibus preciosis quibus mediantibus Corpus Christi in altari beati Vincentii consecratur et alia divina et solemne officia per abbatem et canonicos et alios presbiteros et clericos sive ministros Dei in dicta ecclesia fiant contentur et celebrentur. Idcirco considerantis hiis et propter magnam devocionem quam habemus et gerimus ad preffatum Sanctum Vincentium Martyrem, pro salute anime nostre et in aliqua remissionem peccatorum nostrorum, ab laudem, gloriam et honorem domini nostri Ihesu Christi et beate Marie, eius matris, virginis gloriose, beati apostolorum Petri et Pauli ac dicti beati Vincentii Martiris totiusque celesti curie supernorum, cum hoc presenti instrumento cunctis temporibus valituro et duraturo, gratis et ex certa nostra scientia et mente deliberata, per nos et successores nostros quoscumque sub condicionis tamen pactis et retentionibus infrascriptis, damus, concedimus, offerimus, conferimus et assignamus domino Deo et prefato Sancto Vincentio Martire, acceptantium et recipientem, reliquias, vestimenta et ornamenta infrascripta, videlicet, primo sinch peces de vestimens blaus de seda; item una capa de seda vermella brocada d'ant; item hun pali brocat d'or vermell; item una casula blava de domesquí ab fressadura d'argent; item una casula de seda blanca e vermella e negra; item un pali blanch de seda vermella e negra; item un salispasser; item hun missal romà; item una barra de Santa Valentina ab un quexal; item hun tros de la spatla de Sancta Brígida; item unes canadells d'argent; item una capça d'argent per tenir ostias. Predictasque donacionem, assignacionem et concessionem facimus et facere

intendimus sub condicionibus infrascriptis, ita videlicet, quod vos dicti reverendus abbas, canonici et alii porcionarii ecclesie monasterii predicti teneamini celebrare et celebretis pro anima nostra parentum et aliorum benefactorum nostrorum quolibet anno in ecclesia predicta ·XII· anniversaria, videlicet, unum aniversarium tercia die cuiuslibet mensis dicti anni in quo habeant interesse et intersint dicti abbas, canonici et alii porcionarii que aniversaria ut premitur cum missa alta de requiem et cum absolucione et aspersione aque benedictie, cum cruce et cereis processionaliter et alia honorifice pro ut decet secundum statum et condicionem nostrarum, patronos vero et administratores dictorum anniversarium et cuiuslibet tempore facimus, constituimus et assignamus et ordinamus beneficiatos beneficiorum in dicta ecclesia tam per egregium dominum genitorem meum, memorie recolende, quam per nos institutorum qui michi sunt et pro tempore erunt et quemlibet ipsorum in absentia alterius, in absentia vero amborum beneficiatum deservientes dicta beneficia seu alterum ex deservientis, in absentia alterius super his omnibus constituas tam vestri dicti reverendi abbate qui nunch estis et aliorum qui pro tempore erunt vestrorum et dictorum canonicorum et porcionariorum qui nunch estis et pro tempore fueritis et dictorum beneficiatorum et cuiuslibet eorum constituas nominando, taliter quod si in predictis defuisse nisi iusta absentia fueritis impediti vel negligente fueritis seu remissi iram et indignacionem Dei et beati Marie, virginis gloriose, et beati apostolorum Petri et Pauli et beati Vincentii Martiri, sine spe alicui incurrantis. Ad hec nos Franciscus Besora, abbas, Gabriel Gotsens, prior, Johannes Tosquella, sacrista, Petrus Sala, precentor, Romeus Olleres, nomine meo proprio et ut procurator vel a persona discreti Guillelmi Miyans, infirmarii dicti monasterii absentis, Johannes Camp, Berengarius Oliverii, Bartholomeus Sala, canonici predicti monasterii, convocati et congregati in choro dicte ecclesie, moro solito, capitulum facientes his de causis laudantes, approbantes, ratificantes et confirmantes omnia et singula supradicta, acceptantes cum multiplici reverencia et accione graciaram a vobis multum potenti viro domino Johanne Raymundo Fulchonis, comite predicto, predictam donacionem, assignatam et concessam omnium et singulorum predictum et sub predictis pactis et condicionibus, convenimus et promittimus vobis dicto domino comiti per nos et successores nostros in hiis in dicto monasterio quod anno quolibet in dicta ecclesia celebrabimus et nostri successores in hiis celebrabunt ad inperpetuum ·XII· anniversaria, videlicet, unum aniversarium tercia die cuiuslibet mensis dicti anni cum missa alta de requiem et cum absolucione et aspersione aque benedictie, cum cruce et cereis et alii honorifice pro ut decet secundum statum et condicionem vestram et prout supra dictum est. Quod si contra fecerimus, volumus incurrere sine spe alicuius venie in iram omnipotentis Dei et eius gloriose Virginis Marie. Premissa igitur omnia et singula facimus, paciscimur et promittimus nos dictus Johannes Raimundo Fulchonis, ex una parte, Franciscus de Besora, Gabriel Gotsens, Johannes Tosquella, Petrus Sala, Romeus Olleres, dicti nominibus, Johannes Camp, Berengarius Oliverii, Bartholomeus Sala, canonici, Antonius Molgosa, presbiter porcionarius beneficiatus in capella Sancti Jacobi constructa in ecclesia dicti monasterii, Eulogius Poncii, beneficiatus porcionarius in capella beate Marie constructa in ecclesia dicti monasterii, ex parte altera, et nobis ad invicem et vobis notario infrascripto tanquam publice persone hec pro nobis ex utraque parte nostrorum paciscenti et recipienti ac etiam legitime sipulanti. Actum est hoc in choro ecclesie monasterii Sancti Vincentii Cardone, XXXI die mensis decembris anno a Nativitate Domini M·CCCC·XXI· Sig+num nostri Francisci de Besora, abbatis. Sig+num Gabrielis Gotsens, prioris. Sig+num Johannis Tosquella, sacriste. Sig+num Petri Sala, precentoris. Sig+num Romei Olleres, qui nomine meo proprio et procuratore nomine predicto. Sig+num Johannis Camp. Sig+num Berengarii Olivarii. Sig+num Bertholomei Sala, canonicorum acceptantium predictorum qui hec laudamus et firmamus die et anno predicto, presentibus testibus Raimundo Monbru, Petro Olzina et Valentino Lupeti, habitatoribus ville Cardone. Sig+num nostri Johanni Raimundi Fulchonis, Dei gratia comitis predicti qui hec laudamus et firmamus ·XX· die januarii anno predicto, presentibus testibus discreto Johanne d'Abbela, presbitero beneficiato in ecclesia dicti monasterii, et Gabriel Çavall, de domo domini comitis. Sig+num Antoni Molgosa, presbiteri beneficiati predicti qui hec accepto, laudo et firmo die et anno et presentibus testibus proxime dictis. Sig+num Eulogii Poncii, beneficiati predicti qui hec accepto, laudo et firmo ·XXVII· januarii anno predicto, presentibus testibus, discretis Johanne d'Abbela, predicto, et Petro Çogullea, presbiteri et beneficiati in ecclesia dicti monasterii Sancti Vincentii ville Cardone.

Sig+num mei Romei Fonoll, notarii publici parrochialis ecclesie monasterii Sancti Vincentii Cardone pro venerabili sacrista Johanne Tosquella et notario eiusdem, qui hoc scripsi et clausi.

III

1507, gener, 27. Cardona

Inventari dels ornaments, relíquies i béns pertanyents a la sagristia de l'església de Sant Vicenç.

Original: Arxiu Capitular de Cardona, núm. 1279, desaparegut.

Còpia: Biblioteca de Catalunya, ms. 729, vol. IV, F. 123-126.

Die XXVII januarii anno a Nativitate Domini M·D·VII·

Venerabilis frater Baltasar Farrer, canonicus et noviter provirus de officio sacristie monasterii Sancti Vincentii castri Cardone fecit et conficit inventarium de omnibus et singulis ornamentis, reliquis et ceteris bonis per eum repertis in sacristia et in choro dicti monasterii presente et interveniente reverendo domino Joanne de Navel, abbate dicti monasterii, et discreto Petro Tarregua, presbitero et notario publico prefati monasterii, in hunc qui sequitur modum.

En lo ermari del cor.

Primo dos volums de llibres grans ab ses posts y peletons apel·lats «Responses», la hun dominical que comença «Respiciens a longe» i l'altre sanctoral que comença «Stefanus autem». Item un altre llibre apel·lat «Martologi» ab ses cubertes comença «Kalendas Januari». Item ffonch atrobat en lo cor un llibre apel·lat «Pasioner» que és vida dels sancts y santes ab ses cubertes. Item un altre llibre apel·lat «Lo Carles Maior» ab ses cubertes. Item altre llibre apel·lat «Lo Carles Menor». Item un altre llibre apel·lat «Disposuit Annos». Item un altre llibre apel·lat «Lo Quarante». Item un altre llibre apel·lat «Lo Libre Nou». Item un altre llibre apel·lat «Lo Genèsis». Item un altre llibre apel·lat «Homiliarum». Item un altre llibre apel·lat «Lo Epochalipsi». Item un altre llibre apel·lat «Epistole Pauli». Item un altre llibre apel·lat «Liber Profetarum». Item un altre llibre apel·lat «Lo Offici de la Solempnitat de la Verge Maria dels Dissaptes». Item un altre llibre apel·lat «Parabole Salomonis». Item un altre llibre apel·lat «Lo Cap Veyl». Item un altre llibre apel·lat «Lo Antifonari Dominical». Item un altre llibre apel·lat «Lo Saltiri Nou». Item un altre llibre apel·lat lo «Saltiri Veyl». Item un altre llibre apel·lat «Lo Fiel». Item un altre llibre apel·lat «Lo llibre de Completes». Item un altre llibre apel·lat «La Consueta». Item un altre llibre apel·lat «Lo Epistoler», Item ·V· responses petits. Item un saltiri veyl. Item una consueta de pergami. Item un altre llibre en que dien los defuncts. Item un altre llibre apel·lat «Lo Sanctoral de Sant Bernat». Item un altre llibre apel·lat «La Collecta».

(1a COLUMNA)

Item un llibre apel·lat «Missal petit». Que es toma per a tots los damunt dits llibre són antics. Fforen atrobades dins les reixes les coses següents.

Primo un llibre apel·lat «Lo Test» ab cubertes de argent. Item un altre llibre apel·lat «Lo Missal». Item un altre llibre apel·lat «Lo Evangelister». Item un ordinari que servex per abategar. Item una magestat esmaltada. Item dos canelobres de crestayl. Item dos canelobres de ferre. Item dos canelobres de coure. Item altres dos canelobres de coure. Item una imatge de la Verge Maria de pedra. Item una bacineta de coure. Item una barqueta de coure per donar encens ab sa cuyhereta.

En lo altar major.

Primo un pali carmasi ja usat ab sa frontal ab flors de molts colors. Item tres tovalles sobre lo altar ab sa cobertor de cuhiro. Item tres lanties. Item un relotge. Item una esquila. Item dos canelobres que stan fiquats a les reixes. Item un escambel. Item un coxí que servex per lo missal. Item una tovallola de broquat sotil. Item una lanterna gran. Item una tovallola per donar pa beneyt. Item una capsa per tenir hosties. Item dos sobrepellissos dels escolans petits y tres de sotils. Item un faristol de fust. Item unes barzoles de fust y un canelobre. Item lo bancal de fust qui stà sobre lo altar.

(2a COLUMNA/FINAL F. 123)

Item dos tapets, la hu vert, l'altre vermel ab alguns senyals de carts sotils.

En la sagrestia.

Primo duas creus, la una de cristal guastada y una altra de lautó ab algunes pedres. Item un ensenser de lautó. Item una paella de foch. Item una caldereta per portar les brases en lo ensenser. Item una creu

esmaltada ab algunes ymages. Item un crucifigi pintat en tela ab sa tovallola. Item una casula de velut blau ab son amit, camis, singel, maniple y stola. Una casula de vellut vert ab maniple y stola. Item una altra casula de velut blanch ab maniple y stola. Item una altra casula de fustani blanch ab maniple, stola y singel. Item quatre canalobres de ferre. Item un gorniment de lantia. Item un tenedor de ciris de fust ab sos agullons. Item quatre capides. Item dues piques de tenir oli ab sos cobertos, la una gran, l'altra petita, buydes. Item una basineta de lautó, una creu, una capsca de lautó a hon sta lo *Oleum Infirmorum* ab un ordinari. Item tres calzes de argent ab ses patenes. Item una capsca de tela que servex per donar ensens. Item fonch atrobat en ermari que sta darera lo retaule: primo una cortina de seda de diverses colors ab les ventalles vermelles; Item una capsca de fust daurada a hon sta lo *Corpus Domini*; Item una custodia de argent ab dos àngels (manque a hun àngel la al-la); Item una tovallola petita vermella. Item fonch atrobat en una caxa tanquada ab son pany y sobre-pany y clau les coses següents: primo dues capses pintades sotills y trencades buides; Item un anaso de fust pintat.

(1a COLUMNA)

En la re-sagrestia.

Primo VI bordons vermells de portar lo tàlem. Item dos bordons de les creus. Item un bordó vermell. Item un confre sens pany dins lo qual foren atrobades les coses següents: primo una vanova ab alguns senyals; Item una cortina blanca de tela del repar; Item dues dalmàtiques de fustani negre y dues petites; Item un paly blanch ab creus blaves; Item una capa negra ab creus sotil; Item una altra capa barrada sotil; Item una altra capa de or de encha sotil; Item una capa de senyals de carts desfeyta; Item tres camis, dos amits y dos singells. Item fonch atrobat en una caixa ab son pany y sobre-pany y clau les robes següents: Primo quatre coxins de paraments brodats; Item sis coxins de altar pintats. Item un pali blanc ab creus ab senyals de carts; Item unes tovalles sotills; Item un altre coxi pintat; Item tres palis blanchs; Item un altre pali blanch ab creus; Item unes tovalles sotills; Item dos coxins de altar pintats; Item uns quants troços de drap de li molt sotills; Item una caxeta largua en que foren atrobats dos bordons de argent; Item tres tovalles de altar bones; Item una caixa ab sa clau y pany en que foren atrobats ·V· camis, ·X· amits, entre bons y sotils; Item foren atrobats alguns draps sotills; Item una capa negra sotil; Item una folradura de tafatà blau; Item ·XV· stoles molts sotills; Item ·XVI· maniples molt sotills; Item dos trossos de broquat molt sotil; Item un caputxó de diverses colors; Item un tros de broquat vermell sotil. Item una caxa bona ab son pany y clau foren atrobades les coses següents: Primo un paly vermell ab carts barrat;

(2a COLUMNA/FINAL F. 124)

Item un pali morich blau; Item un pali ab crucifixos; Item un pali de fustani barrat de vermell y groch; Item un frontal de broquat vert; Item un frontal vermell ab vetes blaves; Item un altre frontal vert sotil; Item un altre frontal ab algunes brodadures; Item un paly de tela ab son frontal ab algunes pintadures negres; Item unes tovalles ab listes vermelles; Item un paly cenros sotil; Item una veta vermella grossa y ampla; Item una tovallola ab tuntilló; Item dins la dita caixa una caxeta en que sta la crossa de argent sobre daurada; Item uns ocells brodats; Item un capellet de la Verge Maria; Item dos trossos de seda grans; Item una creu petita de llautó; Item un pali vermell ab àguiles y corvos ab son frontal; Item un gavet de argent del missal romà. Item uns ermaris ab calaxos ab son pany y clau foren trobades les coses següents: Primo una cortina vermella ab flos de liri; Item una cortina de broquat blanch per empaliar; Item un pali de empaliar de broquat vermell; Item un altre pali de empaliar negre ab àngels; Item un altre pali vermell ab un gran senyal; Item una casula negra ab creus; Item una altra casula de broquat sotil ab una lista vermella; Item una tovallola de broquat carmesí; Item una cortina de velut negre del sacrari; Item un scut de seda ab les armes del senyor duch; Item un frontal vert ab sos flochs; Item una fresadura y un poch de torsanel; Item una casula de broquat vermella; Item una casula de broquat ab roses vermelles; Item una stola verda de broquat, altra stola verda; Item dues dalmàtiques de broquat vert ab roses vermelles; Item una tovallola de broquat negra; Item un mantel de seda leonada de madona; Item un sinyel ab los caps de flochs verts; Item una tovallola de seda morisqua; Item dos trossos de seda morisqua; Item un frontal sotil; Item dos collars vermells ab listes de broquat;

(1a COLUMNA)

Item un trossot de broquat vert ab rosses vermelles; Item un tros de tel-la negra; Item tres camis ab paraments blaus, ab sos amits y sinyells; Item una tovallola blanqua de seda; Item un frontal de bro-

quat vermell; Item una manteta de la Verge Maria vermella y negra; Item un frontal de broquat vert ab listes; Item tres tovallols de seda primes y bones; Item dos maniples verts y una stola sotills; Item un frontal vert y vermell ab les armes dels duchs; Item dos trossos de seda verda; Item una tovallola morisqua esquatnadada; Item una tovallola de seda sotil; Item un frontal blanc ab rombes; Item un pali de pinzel; Item un pali de seda verda barrat de vermell; Item un pali listat de fustani blau; Item un pali de drap ab listes negres ab son frontal; Item un tros de pali ab crucifixos; Item un pali vermell ab dos leons; Item un pali de pinzel; Item un pali de broquat vert; Item un altre pali de seda verda sotil; Item un altre pali de pinzel; Item un altre pali de velut vermell; Item un frontal de broquat vert ab son pali; Item un frontal de drap vermell ab alguns senyals; Item una capa de seda leonada; Item una altra capa de carmesí broquat, altra; Item una capa de carmesí vermella; Item una altra capa de velut leonat; Item tres camis ab sos amits, ab paraments de broquat; Item una altra capa blanca morisqua; Item una capa de domàs blanc sotil; Item una casula ab dos dalmàtiques morisques; Item una casula blanca ab una creu de argent tort; Item una altra casula vermella ab agulles; Item una altra casula de broquat vert ab la creu vermella; Item un tros de cendat vermell; Item un tros de broquat vert ab la creu vermella; Item un tros de cendat vermell; Item un tros de broquat ver; Item una casula de seda blanca; Item una altra casula de seda blanca; Item una altra casula de velut vert; Item una altra casula de velut vermell sotil; Item una casula de fustani blanc; Item una altra casula de fustani blanc;

(2a COLUMNA/FINAL F. 125)

Item una altra casula de broquat morat sotil; Item una altra casula de fustani blanc ab creu; Item una dalmàtica vermella de drap de li; Item una casula de stamena vermella; Item una stola y maniple blanc; Item una sobre-vesta de seda blanca ab creu vermella; Item una tovallola de seda ab listes vermelles; Item una tovallola de seda blanca; Item una coxina de drap ab algunes pintures; Item un tros de sendat vermell; Item una coxina de seda; Item una tovallola de filanqua (sic); Item tres trossos de tel·la negra; Item un cinyel de seda gran ab un floch; Item un altre cinyel vert ab dos flochs; Item un altre cinyel vermell ab dos botons; Item una tovallola de li brodada; Item una coxina brodada de vermell; Item un cinyel de seda ab sos flochs; Item un tros de sendat vermell; Item una tovallola blanca ab listes blanques; Item uns quants trossos de seda; Item un cinyel de or y de seda ab botons; Item un pali de empaliar de broquat de or de Lucha; Item dues dalmàtiques ab sa casula y dos colars, tots grogs; Item una casula vermella ab la fresa blanca de velut ab dues dalmàtiques; Item una dalmàtica blava petita ab son colar de seda; Item un colar de broquat vers sotil; Item una casula de broquat vermella aldana; Item dues dalmàtiques verdes de seda; Item dos trossos de broquat vert y vermell; Item una casula de cetí vert oldana; Item dues dalmàtiques vermelles de broquat sotills.

En lo ermari o argenteria.

Primo una custodia de argent sobre daurat. Item un salpasser de cristal ab lo cap de argent sobre daurat ab son estoix. Item dues lanties de argent grans. Item un reliquiari de argent ab sa creu en la qual ha moltes reliquies. Item una caldereta de argent.

(1a COLUMNA)

Item una patena de argent per donar pau. Item una capseta de fusta en que foren atrobades les reliquies següents: primo una bossa en que a quatre bolichs de reliquies; Item un drap de cendat ab algunes reliquies; Item una capseta de stany en la qual ha reliquies; Item un botó de crestal redd; Item molts fusts de reliquies; Item un collaret de perles vermelles y blanques; Item una trena de or y de seda; Item un drap en que ha moltes reliquies; Item la costella de Sancta Agnès, gornida en argent; Item un collaret de fil de or; Item uns collars de argent sobre daurats en que ha 52 grans; Item una trenheta ab un cordò blanc y vermell ab moltes reliquies; Item una fuylla de argent sobre daurada; Item una capseta de vori ab reliquies dintre; Item una capça de cohiró en la qual fonch atrobat cotó; Item una caps de vori ab gorniments de argent sobre daurat en que ha algunes reliquies; Item una bosa de cuhiró vermell en que ha un pom de crestal; Item un pom de vidre ab fuades dintre. Item una altra caps de fusta engurxada en que són les coses següents: primo un cordó de or y de seda; Item una bossa brodada de or molt bela; Item una altra bossa petita brodada de or; Item un tros de cendat en que ha moltes reliquies; Item un potet de vidre en que ha moltes reliquies; Item una capseta de vory en que ha algunes reliquies; Item una pedra encastada en argent ab moltes reliquies. Item una capseta de fust daurada en que són las reliquies

següents: primo la Sancta Spina ancastada en crestayl ab lo peu trencat ab un cercle de argent; Item un altre pom de cristall ab gorniment sobre daurat; Item un altre tros de crestayl guarnit de argent ab un tros de la Sancta Spina; Item un altre tros de crestayl larguet; Item un calzer de argent sobre daurat ab sa patena; Item quatre calzers de argent ab ses patenes; Item quatre canadesles de argent; Item dues capsetes de fusta; Item dues creus de argent sobre daurades grans; Item dos canalobres de argent; Item un ensenser de argent; Item dos paños vermells usats; Item dos paños negres de la Pasió.

Hec igitur bona et non plura alia facetur se invenisse at cum solitis protestacionibus et cetera. obligo et cetera.

Testes Johannes Mir, parator, et Johannes Solsona, scholaris.